

Manifest

Een **Kansrijke Start** voor **Gezondere Generaties**

Borging regionale coördinatie Kansrijke Start

Met een stevige verankering van Kansrijke Start op wijk-, lokaal, regionaal én landelijk niveau maken we, samen met de mensen die het raakt, stappen naar een gezonde en kansrijke generatie in 2040.

Inleiding: wat en wie?

Dit **manifest** komt voort uit de praktijkervaring van regionale ketenregisseurs (ook wel genoemd coördinatoren of projectleiders) Kansrijke Start verenigd in het **Landelijke Lerend Netwerk (LLN)** Regionale samenwerking Kansrijk Start. Dit netwerk wordt gevormd door de samenwerking van regionale ketenregisseurs, geadviseerd door Pharos, VWS en adviseurs ervaringsexpertise¹ binnen Kansrijke Start. Samen zien wij dagelijks wat wel en niet werkt en wat beter kan in de aanpak Kansrijke Start.

Ons manifest richt zich tot besluitvormers en financiers op nationaal, regionaal én lokaal niveau. We roepen het Rijk, regio's, gemeenten en expertisecentra op om **regionale samenwerking op Kansrijke Start** te **blijven versterken en structureel te borgen**. Veel betrokken professionals, zoals verloskundigen, kraamverzorgenden, maatschappelijk werkers, ziekenhuizen, JGZ en GGD, werken over gemeentegrenzen heen. Dit maakt regionale samenwerking logisch, **noodzakelijk**, efficiënt en effectief. Om regionale samenwerking te laten slagen is regionale coördinatie en regie noodzakelijk, aansluitend bij de ontwikkelingen in de regionale preventie-infrastructuur en het IZA/GALA/AZWA.

Een stevige regionale aanpak is een cruciale schakel om te komen tot noodzakelijke samenhang en samenwerking tussen lokale, regionale en landelijke aanpak zodat er een duurzame, domein overstijgende **aanpak voor (toekomstige) gezinnen in een kwetsbare situatie** ontstaat.

Het manifest past bij de volgende fase van het actieprogramma Kansrijke Start: het (verkennen van) wettelijk borgen van (delen van) de aanpak, het creëren van goede randvoorwaarden, zoals duidelijke regionale regie en structurele capaciteit, en het structureel verankeren van de rol van regionale ketenregisseur.

In het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) wordt Kansrijke Start erkend als een basisfunctionaliteit, die in elke regio beschikbaar moet zijn. De coalities zijn daarin erkend als onderdeel van de basisinfrastructuur. Een toekomstgerichte Kansrijke Start aanpak vereist een gezamenlijke inspanning in regionale samenwerking tussen inwoners, gemeenten, zorgpartners en zorgverzekeraars, onder leiding van een regionale ketenregisseur.

Daarbij vinden we het essentieel om te investeren in samenspraak en samenwerking met de mensen om wie het gaat: de (toekomstige) ouders in een kwetsbare situatie. Hun perspectieven en inzichten zijn onmisbaar in het creëren van passende ondersteuning. Daarnaast zorgt het voor betere aansluiting bij wat nodig is en het helpt bij het terugdringen van gezondheidsverschillen. Door het perspectief van (toekomstige) ouders en hun omgeving mee te nemen en te bekrachtigen, creëren we een sterke gemeenschap die in staat is elkaar te ondersteunen in moeilijke tijden.

Aanleiding: wat is de urgentie?

Maatschappelijke uitdagingen

We staan voor grote maatschappelijke uitdagingen: kansenongelijkheid en de vraag naar zorg neemt toe. Dit terwijl de zorgkosten stijgen, de arbeidsmarkt steeds krappere wordt en het maatschappelijk vertrouwen, de sociale steun en samenhang tussen burgers afneemt. Kansenongelijkheid wordt vaak van de ene generatie op de volgende generatie overgedragen.

Deze ontwikkelingen vragen om een fundamentele kanteling. Dit vraagt om een beweging van ziekte en zorg naar gezondheid, welzijn en samenredzaamheid in de samenleving^{1,2}. Niet alleen het bevorderen van gezond gedrag is belangrijk, maar ook het creëren van omstandigheden waarin mensen – samen met anderen – grip krijgen op hun leven.

Kansrijke start voor een gezonde generatie

Hoe eerder je in het leven investeert in de gezondheid van de volgende generatie, hoe groter de opbrengsten zijn (zie ook ^{3,4}). Kansrijke Start is hierop gericht, met preventieve maatregelen die in de eerste 1000 dagen effectief zijn en ook op lange termijn kostenbesparend werken. Op de eerste 1000 dagen bouw je namelijk de rest van je leven voort.

Een goede start is helaas nog lang niet vanzelfsprekend voor alle kinderen. Ongeveer één op de zes kinderen groeit op in een kwetsbare situatie met enkelvoudige risicofactoren, zoals vroeggeboorte, laaggeboortegewicht, stress, rook, ongezonde leefomgeving of een ongezond voedingspatroon. Ongeveer één op de 16 kinderen in een kwetsbare situatie heeft te maken met meervoudige risicofactoren. Dit beïnvloedt hun gezondheid en kansen op de lange termijn. Daarnaast heeft het postcodegebied waarin je geboren wordt misschien wel meer invloed dan je genetische code^{5,6}. Door duurzaam te investeren in de eerste 1000 dagen, verminderen we de instroom in de Zorgverzekeringswet en besparen we op de lange termijn op dure zorg, jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning.

Landelijke ontwikkelingen zetten de voortgang onder druk

De structurele inbedding en financiering van Kansrijke Start staan onder druk. Het huidige landelijke actieprogramma Kansrijke Start loopt eind 2025 af, maar voor 2026-2030 komt er een nieuw actieprogramma. Het gaat om een structurele aanpak met een actieagenda 2026-2030. Deze wordt 20 november 2025 gelanceerd. Wel zijn er in 2026 zowel de landelijke als gemeentelijke verkiezingen, wat politieke accenten kan doen verschuiven.

Structurele borging is noodzakelijk en urgent

Om structurele borging te bereiken is een goed gecoördineerde regionale samenwerking cruciaal, tussen inwoners, organisaties, besturen en professionals in het sociale, medische, publieke en informele domein. Daarnaast is het essentieel dat de systeemwereld aansluit bij de leefwereld, met inzet van ervaringsexpertise als voorwaarde. Alleen daardoor kunnen we inspelen op de behoeften en blijven werken aan verbetering. Dit vraagt niet alleen om lokale samenwerking, maar ook om een sterke regionale aanpak in de vorm van een brede netwerkorganisatie.

¹ Ervaringsexpertise wordt in dit stuk gebruikt als koepelterm. Meer uitleg hierover is o.a. te vinden op:

- [Kansrijke Start & Samenwerken met de mensen om wie het gaat - Pharos](#)
- [Ervaringskennisplein](#)
- [Kansrijke Start webinar 'Ervaringsexpertise duurzaam inzetten in regionale coalities'](#)

² [Investeren in preventie loont - NCJ](#)

³ [De Heckman curve voor Nederland - Kansrijke Start - Strategisch Publiek Privaat Partnerschap](#)

⁴ [Geografische verschillen in perinatale gezondheid en kindervelzijn in Nederland: onderbouwing voor het programma Gezonde Zwangerschap 4 all-2 | BMC Zwangerschap en bevalling | Volledige tekst](#)

⁵ [Kansrijke start - Het wenkend perspectief, Eric A.P. Steegers \(2019\)](#)

⁶ [Nieuwe interactieve KansenKaart toont kansenongelijkheid in Nederland | Erasmus University Rotterdam](#)

Door nu te investeren in een regionale infrastructuur, creëren we kansen op een **Kansrijke Start**. Samenwerken op regionaal niveau heeft meerwaarde vanwege overlappende werkgebieden van betrokken partners en vergelijkbare problematieken tussen gemeenten. Daarnaast kunnen we van elkaar leren en samen (keten)afspraken maken met partijen die (sub-)regionaal werken. Het is nu belangrijker dan ooit voor gemeenten om regionaal de handen ineen te slaan om zo met elkaar meer beweging en slagkracht te creëren. Dit zorgt op (midden)lange termijn ook voor grote besparingen in sectoren zoals zorg, onderwijs, jeugdzorg en strafrecht.

Wat willen we bereiken?

Met dit manifest roepen wij op tot actie. Actie door het Rijk, gemeenten, regio's, organisaties en expertisecentra voor een **duurzame verankering** van een Kansrijke Start aanpak. We roepen besturen, beleidsmakers, gemeenten en uitvoerende organisaties op om over (gemeente)grenzen heen samen te werken. Door gezamenlijke inspanningen kunnen we gezondheidsverschillen verkleinen en preventie bevorderen, zodat alle (toekomstige) inwoners een Kansrijke Start krijgen.

Wat moet er gebeuren?

Landelijk

VWS, ZN, GGD GHOR, VNG, samen met kenniscentra (zoals Pharos, Trimbos, CPZ, Kenniscentrum Kraamzorg, Movisie, NJI, NCJ), Cliëntenorganisaties.

Doel

Verbinding, wisselwerking en borging tussen landelijk, regionaal, lokaal (en de wijk)

Hiervoor moet beleid, financiën en uitvoering op elkaar aansluiten. Dit vraagt om continue afstemming tussen alle niveaus, door alle bovenstaande partijen.

Hoe

Landelijke erkenning van de regionale ketenregisseur als structurele rol

Deze persoon heeft een aanjagende en verbindende rol met als doel vraagstukken, partijen en oplossingen bij elkaar te brengen. Hierin is borging van de samenwerking met ervaringsexpertise en de vertegenwoordigende partijen (e.g. cliëntenorganisaties en bewonerscommunities) essentieel. De regionale ketenregisseur is als een spin in het web tussen alle verschillende niveaus.

Landelijke kaders

Over wat er minimaal moet gebeuren om een sluitende ketenaanpak Kansrijke Start te hebben, waar kan op basis van effectieve interventies met bijbehorende financiering. Hierbij kun je denken aan minimale samenwerkingsafspraken op proces en inhoudsniveau.

Structurele ondersteuning van landelijke leernetwerken

Zoals het LLN, met ondersteuning van GGD GHOR, RIVM en kennispartners.

Onderhoud en doorontwikkeling van de tools die werken

Zoals de checklist en infosheet, de Zorgpaden Kansrijke Start, netwerkkaart, webinars en analysetool. Daarnaast het onderhouden van dataverzameling en monitoring ter gebruik van sturing regionaal en lokaal.

Verschillende niveaus in Kansrijke Start aanpak

Regionaal

Gemeenten, IZA regio's, zorgverzekeraars, regionale partners

Doel

Verbinding, wisselwerking en borging tussen regionaal, lokaal (en de wijk) in lijn met landelijke ontwikkelingen

Hiervoor moet beleid, financiën en uitvoering op elkaar aansluiten, en dit vraagt om continue afstemming tussen alle niveaus, door alle bovenstaande partijen.

Hoe

Aanstellen/continueren van de rol van regionale ketenregisseur Kansrijke Start

De regionale ketenregisseur heeft een essentiële rol om de noodzakelijke samenwerking tussen meerdere gemeenten, zorgverzekeraars, zorgaanbieders en ervaringsexpertise aan te jagen om inhoudelijke afstemming en schaalvoordelen te bereiken. De regionale ketenregisseur is de verbinder tussen de gremia op landelijk, regionaal en lokaal niveau; de spin in het web, als spil in het netwerk. Het is essentieel dat de regionale ketenregisseur in alle lagen van samenwerking zorgt voor het gelijkwaardig en structureel verankeren van (de verschillende vormen van) ervaringsexpertise.

(Verplichte) regionale samenwerkingsstructuur

Met duidelijke regie vanuit de rijksoverheid en met minimaal de: GGD, JGZ, gemeenten, zorgverzekeraars, huisartsen, sociaal-medische partners, verloskundig samenwerkingsverbanden (VSV's), kinderopvang, informele steun en ervaringsexpertise. Hierin werken we aan regionale afstemming/afspraken, inspireren van en met elkaar leren.

(Ontwikkel)ruimte voor lokaal werkzame interventies

Om lokale variatie en speerpunten mogelijk te maken. Dit geeft de kans om lokaal te experimenteren en succesvolle lokale proeftuinen op te schalen naar de regio.

Ondersteuning bij uitvoering onderdelen AZWA t.b.v. Kansrijke Start

Zowel op gebied van inhoud, kennis en financiën.

Lokaal/wijk

Gemeenten en lokale coalities

Doel

Verbinding, wisselwerking en borging tussen lokale partners en wijken in lijn met regionale afspraken en landelijke ontwikkelingen

Om zo de (toekomstige) ouders & gezinnen te ondersteunen in hun eigen omgeving en netwerk.

Hoe

Zorg voor een actieve betrokkenheid in de regio door sterke verbindingen te creëren en sturing te bieden vanuit een community-gedreven aanpak

Dit omvat het waarborgen, organiseren en financieren van samenwerking tussen ervaringsexpertise, lokale initiatiefnemers van Kansrijke Start en de regionale coalitie of bredere samenwerkingsverbanden. De ketenregisseur inspireert en ondersteunt de lokale trekker om een goede verbinding te maken tussen inwoners, de wijk en lokale partners. Het (willen) leren van elkaar wordt gestimuleerd door samen uit te wisselen over ervaringen in de praktijk.

Wilt u contact over dit Manifest?

Landelijke Lerend Netwerk Regionale Trekkers Kansrijke Start: via Kansrijkestart@Pharos.nl

Praktijkervaringen

Dit manifest is tot stand gekomen op basis van praktijkervaringen. Hieronder een greep uit de ervaringen:

Ervaring inwoners uit Midden-Brabant die samen met professionals in design sessies gewerkt hebben aan het onderwerp “hoe voorkomen we (ontwikkel)armoede in de eerste 1000 dagen.” “Fijn dat er zo goed naar ons geluisterd is, en dat we het nu samen mogen uitvoeren, dat had ik nooit verwacht toen we hieraan begonnen, het is echt onze eigen aanpak geworden, het beste van ons allemaal samen.”

Ervaring uit gemeente Delft: “Door de regionale samenwerking is het mogelijk om gezamenlijk onderzoek te doen naar het borgen van ervaringsexpertise op alle lagen van onze samenwerking.” “We werken binnen Kansrijke Start samen met een aantal partners die voor meerdere gemeenten werken. We merkten dat het voor deze partners soms lastig was om tijd of middelen te investeren als het alleen voor Delft was. Nu we met vier gemeenten samen werken wordt dit gemakkelijker. Ook is het voor de medewerkers van deze organisaties gemakkelijker doorverwijzen als er in iedere gemeente een vergelijkbare basis aanwezig is.”

Ervaring van groep samenwerkende professionals Tilburg: “We hebben dit samen voor elkaar gekregen. Ik ben de 'doener' en niet zo goed in het regelen van de randvoorwaarden, maar dat kan mijn collega dan weer goed. Samen dus.”

Ervaring uit Regio Midden-Holland: Samen maken we het verschil

“De samenwerking tussen lokale coördinatoren in de regio heeft écht zijn vruchten afgeworpen. Door slim samen te werken konden we de taken efficiënt verdelen, de kwaliteit van onze zorgpaden verbeteren. Wat begon lokaal, is uitgegroeid tot een regionale afstemming met ketenpartners — en dat merk je in de praktijk. Samen zorgen we voor een sterke basis, van beleid tot praktijk, bijvoorbeeld bij het verbeteren van de nieuwsbrief Kansrijke Start. Door onze krachten te bundelen is er een hecht “Kansrijke teamgevoel” ontstaan. Het geeft ons energie en motivatie om aan dit mooie actieprogramma te werken”.